

RAPPORT

DÄDESJÖ

FÖRDJUPAD BESKRIVNING AV EN KULTURMILJÖ AV
RIKSINTRESSE

Dädesjö [G28] – Fördjupad beskrivning av en kulturmiljö av riksintresse

Framställt av: KMV forum AB, Bäckaby Landskap och WSP Group

www.kmvforum.se; <http://www.wspgroup.com/sv/WSP-Sverige/>

Författare: Cecilia Lindqvist, WSP Group

Uppdragsansvarig: Mia Björckebaum, KMV forum

Medverkande: Emy Lanemo, KMV forum

Stefan Höglin, Bäckaby Landskap

Cecilia Lindqvist, WSP Group

KMV forum.

Beställning: Länsstyrelsen i Kronobergs län

Länsstyrelsen i Kronobergs län

351 86 VÄXJÖ

Telefon 010 223 70 00

December 2016

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsens webbplats

www.lansstyrelsen.se/kronoberg under Publikationer/Kulturmiljö

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kortfattad överblick	4
<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Riktlinjer</i>	6
Bakgrund	8
<i>Riksintresseprojektet</i>	8
<i>Vad är en riksintressant kulturmiljö?</i>	9
<i>Utgångspunkterna i Dädesjö</i>	10
<i>Planläge, program och övrig lagstiftning</i>	10
Kulturhistorisk analys	11
<i>Den regionala skalan: Östra Kronoberg</i>	11
<i>Den lokala skalan</i>	12
Landskapet idag	13
Kort historik	14
<i>Tematisk fördjupning</i>	20
Sockencentrum	20
Marknadsplats	21
Järnvägsmiljö	21
<i>Bedömning</i>	23
Miljöns riksintressanta värde	26
Fysiska uttryck i landskapet	27
<i>Landskapsbild och visuella samband</i>	28
<i>Riktlinjer</i>	30
<i>Förslag på ändringar</i>	32
Konsekvenser	34
Källförteckning	35

KORTFATTAD ÖVERBLICK

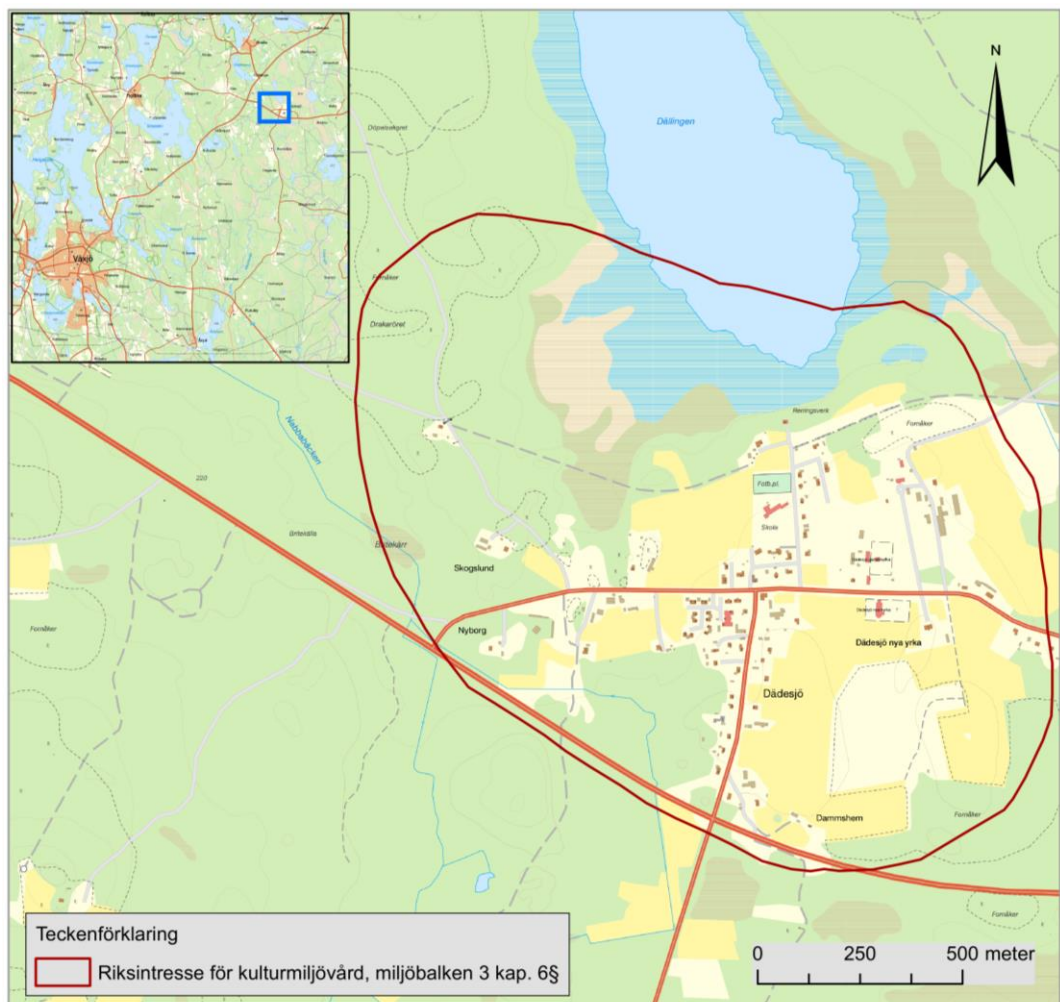
Dädesjö [G 28] (Dädesjö sn)

Motivering:

Samhälle som visar marknadsplatsens, kyrkans och järnvägens betydelse för samhällsbildningen under århundradena. (*Järnvägsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarat sockencentrum där 1200-talskyrkan med unika takmålningar med Staffanslegenden bevarats tack vare en mellanperiod som sockenmagasin. Två olika generationers prästgårdar. Nuvarande kyrkan från 1790-talet. Fungerande marknadsplats med lång tradition. Stationshus och järnvägsmagasin.

Figur 1. Dädesjö's läge i förhållande till centralorten Växjö. Riksintresset är markerat i mörkrött.
Källa: Lantmäteriet.

SAMMANFATTNING

Dädesjö är ett av Växjö kommuns åtta riksintressen för kulturmiljövård. Miljön ligger på gränsen till det gamla folklandet Värends centralbygder, ca 2,5 mil nordost om Växjö.

Människor har sannolikt varit fast bosatta i området sedan järnålder. På 1200-talet uppförs sockenkyrkan under en tid av intensivt kyrkobyggande i Kronobergs län. Norr om kyrkan ligger kyrkbyn som under lång tid endast omfattar tre gårdar, varav en är prästgården. Byn splittras under 1800-talets skiften och idag ligger ingen gårdsbebyggelse kvar på denna plats. På 1790-talet uppförs en ny större sockenkyrka. Den äldre kyrkans långhus bevaras som sädesmagasin. Framväxten av Dädesjös karaktär av mindre tätort inleds efter anläggandet av Östra Värends järnväg år 1922 som möjliggörs genom en sjösänkning. Den historiska marknadsplatsen väster om byn får då ett uppsving och används än idag för en årligen återkommande marknad.

Riksintresset Dädesjö är ett av länets mest välbevarade sockencentrum, med en mångfald bevarade komponenter som är typiska för ett sockencentrums byggnadsbestånd och utveckling från medeltid till tidigt 1900-tal. Förutom de två kyrkobyggnaderna finns det två prästboställen, kyrkstallar, sockenstuga och ålderdomshem i en samlad lokalisering längs med den historiska landsvägen. Den medeltida kyrkans målningar på innertak och väggar ger en unik inblick i 1200-talets kyrkomåleri, medan 1790-talskyrkan avspeglar den starka befolkningsökningen i Dädesjö och Kronobergs län under 1700-talet.

Marknadsplatsen i Dädesjö är ännu aktiv och järnvägen förlades hit på 1920-talet, vilket illustrerar Dädesjö sockencentrums fortsatta dragningskraft genom tiderna. Länets utpräglade agrara karaktär och de ofta små byarna ledde, under 1800- och 1900-talen, till att många sockencentrum bevarade sin position som centralort och att utbyggnaden av samhällsservicen i hög grad fortsatte att samlas i kyrkbyn. Dädesjö utgör ett av länets tydligare exempel på denna utveckling.

Det råder inget större förändringstryck i eller i anslutning till riksintresset. Villabebyggelse har dock uppförts under de senaste 10-20 åren i riksintressets centrala delar, väster om Ramnåsavägen. I detta läge kan ytterligare bebyggelse tillkomma då det här saknas en tydlig agrar eller kyrklig prägel som är viktig för riksintresset. Bygglöv och avstyckningar bör undvikas i kyrkomiljön i östra delen av riksintresset samt i den västra delen kring marknadsplatsen.

Gravfältet nordväst om byn saknar visuell koppling till det historiska sockencentrat och en minskning föreslås därför av riksintressets avgränsning i nordväst. Tyngdpunkten för riksintressebeskrivningen fokuseras till Dädesjös samhälles roll som socknens centrum som haft stor dragningskraft på handel, kommunikationer och annan samhällsservice från medeltid till 1900-talets mitt.

RIKTLINJER

Att ta tillvara ett riksintresse i planering eller projektering handlar dels om att utnyttja värdenas potential för en hållbar utveckling, dels om att förhindra påtaglig skada. En åtgärd får, enligt miljöbalken 3 kap 6 §, inte leda till att riksintresset påtagligt skadas. Samtidigt bär ett riksintresse på resurser och möjligheter som ska tas tillvara i samhällsplaneringen. Följande riktlinjer ger ett antal exempel på hur skada kan undvikas, och miljön vårdas, stärkas och utvecklas:

- Ny bebyggelse eller verksamhet i de östra delarna, mellan Ramnåsavägen och infarten till sockencentrat (vid f.d. ålderdomshemmet), kan medföra påtaglig skada.
- Att kyrkorna och prästgårdarna fortsatt är exponerade kräver en öppenhet i omgivningen. Det är särskilt viktigt att jordbruksmarker söder och norr om Marknadsvägen i riksintresseområdets östra delar fortsätter att brukas.
- Områdena väster om Stationsvägen och Ramnåsavägen bedöms vara mindre känsliga. Övergripande bebyggelse- och landskapskaraktär bör här vara vägledande i utformningen av ny bebyggelse – t.ex. skala, färgsättning och byggnadstyp.
- Ny bebyggelse eller annan förändring som stör intrycket av den öppna marknadsplatsen vid vägmötet bör förhindras.
- Ny bebyggelse eller annan förändring som stör intrycket av stationsmiljön och kopplingen till Stationsvägen bör undvikas.
- Kyrkomiljön, marknadsplatsen och järnvägsmiljöns betydelse för Dädesjö kan förtydligas genom skyltning av miljöerna.

affisch

BAKGRUND

RIKSINTRESSEPROJEKTET

Länsstyrelsen i Kronobergs län arbetar, sedan 2008, med att förbättra informationen kring länets kulturmiljöer av riksintresse. 27 riksintressen har hittills fördjupats, och två utredningsområden – Hohult i Uppvidinge kommun och Ängsfruktodlingarna i Tingsryd kommun har utretts och av Riksantikvarieämbetet beslutats som riksintressen. Parallellt med framtagandet av kunskapsunderlag har även tre intervjuundersökningar genomförts med länets kommuner angående hanteringen av dessa områden. Undersökningarna har visat att kommunerna generellt upplever eller har upplevt svårigheter i samband med planering inom riksintressanta kulturmiljöer. Man har därför efterfrågat förtydligande av riksintressenas motivering, värdekärnor och avgränsning. Genom intervjuundersökningarna upprättades även en prioriteringslista över länets mest utsatta riksintressen.

Under åren 2015-2017 genomför konsultföretagen KMV forum, Bäckaby landskap och WSP fördjupningar för sammanlagt fjorton riksintressen på uppdrag av Länsstyrelsen. Dessa fjorton riksintressen utgör de resterande riksintressen i länet som ännu saknar fördjupade underlag. Arbetet utförs efter den dialogmodell som har utarbetats och använts av Länsstyrelsen i de tidigare fördjupningsarbetena. Modellen lägger fokus på en dialog mellan stat och aktuella kommuner, och fördjupningen framställs muntligt för folkvalda och tjänstemän vid respektive kommun. Utöver den muntliga presentationen tas också en skriftlig rapport samt en affisch fram, där riksintressets värden på ett kondenserat sätt presenteras tillsammans med de riktlinjer som utredningen resulterat i.

Fördjupningen utgår från Riksantikvarieämbetets motivtext och befintligt källmaterial. Användningen av bilder och kartmaterial är central i Länsstyrelsens presentationsmodell, och syftar till att förbättra dess pedagogiska kvalitet. Föreliggande rapport baseras på den muntliga presentationen, och utgör den skriftliga redovisningen av den fördjupade beskrivningen.

VAD ÄR EN RIKSINTRESSANT KULTURMILJÖ?

Kulturmiljövårdens totalt ca 1650 riksintressen spänner över en långs tidsrymd, från forntida boplatsoområden till efterkrigstidens förortsmiljöer och omfattar ett brett urval av miljöer som innefattar såväl landsbygd som stadslandskap. De riksintressanta kulturmiljöerna är miljöer där ett betydelsefullt historisk skeende eller företeelse särskilt väl går att utläsa eller uppleva i dagens landskap. Sammantaget ska de ge en bred, nyanserad och övergripande bild av samhällets historia och de ska belysa ett brett spektrum av tidsperioder, utvecklingsskeden och händelser som har varit av betydelse för samhällsutvecklingen.

Det är sammansatta miljöer där landskapet, bebyggelse av olika slag, kommunikationsstrukturer eller andra fysiska uttryck tillsammans bildar en komplex helhetsmiljö.

Riksintressen för kulturmiljövården är områden som förändras i takt med samhällsutvecklingen, men där de kulturhistoriska värdena ska utgöra en särskilt tungt vägande aspekt vid beslut om ändrad markanvändning. Dessa områden bär på resurser och möjligheter som inte bara ska skyddas från skada, men också tas tillvara som de resurser de är i samhällsutvecklingen. Hushållningsbestämmelserna utgår från att olika aktörer genom god planering och hänsyn så långt möjligt ska hushålla med mark- och vattenområden och den fysiska miljön i övrigt.

Miljöbalkens hushållningsbestämmelser

Hänsyn till kulturmiljöer av allmänt intresse och av riksintresse regleras i de s.k. hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken (1998:808).

Bestämmelsernas syfte är att ge stöd i avgörandet av hur mark- och vattenområden ska användas, och reglerna ska tillämpas så att en god hushållning främjas.

Bestämmelserna om 3 och 4 kap. miljöbalken aktiveras endast vid *ändrad* markanvändning, och kan därför inte användas för att upphäva en pågående verksamhet. De ska tas i beaktande vid vissa beslut eller tillståndsprövningar enligt bl.a. plan- och bygglagen och miljöbalken.

Miljöbalkens 3 kapitel 6 § avser sådana kulturmiljöer som anses särskilt värdefulla från en nationell synpunkt och som därför ska skyddas mot åtgärder som *påtagligt* kan påverka eller skada områdets karaktär. Uttrycket påtagligt skada avser sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan eller tillfälligt ha en mycket stor negativ inverkan.

6§ Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas. Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

UTGÅNGSPUNKTERNA I DÄDESJÖ

I Växjö kommun finns åtta riksintressen för kulturmiljövård. Utöver Dädesjö sockencentrum spannar de över stifts- och residensstaden Växjö, godslandskapet Bergkvara, fornlämningsmiljön i Hult-Sandsjö-Ormesberga samt flera odlingslandskap av skiftande karaktär och tidsdjup. Fördjupade beskrivningar har tidigare tagits fram för Växjö stad, Bergkvara och Ingelstad-Torås-Torsjö.

Länsstyrelsen har beställt en fördjupning efter önskemål från Växjö kommun. Växjö kommun har tidigare uppgett (Länsstyrelsens intervjuundersökning 2012) att framförallt Växjö och Bergkvara berörs av ett högt exploateringsstryck, medan övriga områden kan beröras av bygglovsärenden och i vissa fall av kommunens vindbruksplan och/eller LIS-plan.

Länsstyrelsen har låtit ta fram en skrift om Dädesjö gamla prästgård som finns tillgänglig på Länsstyrelsens hemsida. I denna skrift finns en gedigen beskrivning av Dädesjöns historiska utveckling.

PLANLÄGE, PROGRAM OCH ÖVRIG LAGSTIFTNING

Växjö kommuns översiktsplan (2005) anger att landsbygdens kulturmiljöer ska värnas genom att nya byggnader utformas på ett vis som tar hänsyn till omgivande bebyggelse och landskap (kap 3.1.3). Den nya byggnaden ska, enligt översiktsplanen, smälta in på ett naturligt sätt, och det yttre formspråket bör studeras noga liksom placeringen av byggnaden. Riksintresset Dädesjö behandlas i kapitlet om Allmänna intressen, Riksintressen (kap 3.3.4). Kommunens ställningstagande gällande riksintresset formuleras såhär:

Ställningstagande: Inom området får åtgärder inte vidtas som kan medföra påtaglig skada på riksintresset. Området finns med i byggnadsnämndens kulturmiljöprogram för landsbygden (1989-04-26 §106). Växjö kommun har inte för avsikt att bilda kulturresevat eller områdesbestämmelser för området.

Skydd: Hänsyn till riksintresset ska tas vid eventuellt marklov, bygglov eller detaljplan.

I kommunens vindbruksplan anges att kommunen ska verka för att energiproduktionen från förnyelsebara energikällor ökar. Dädesjö anges som en av de mindre orter vars boendemiljöer med ”omgivande natur- och kulturlandskap för rekreation kan bli störda av vindkraftverk som placeras för nära.” Det anges också att dessa orter måste ha möjlighet till en framtida utbyggnad, vilket också kräver ett visst avstånd till vindkraftsetableringen. Enligt gällande översiktsplan används ett respektavstånd till den mindre orten på 750 meter. Detta kan dock prövas från fall till fall.

KULTURHISTORISK ANALYS

DEN REGIONALA SKALAN: ÖSTRA KRONOBERG

Naturgeografiskt är östra Kronoberg varierat med höjdområden i nord och nordöst. Landskapet är sjö- och skogsrikt. Svedjebruket bedrevs ända fram till 1600-talet, och finns omnämnt i 1696 års geometriska karta över Dädesjö prästgårds marker.

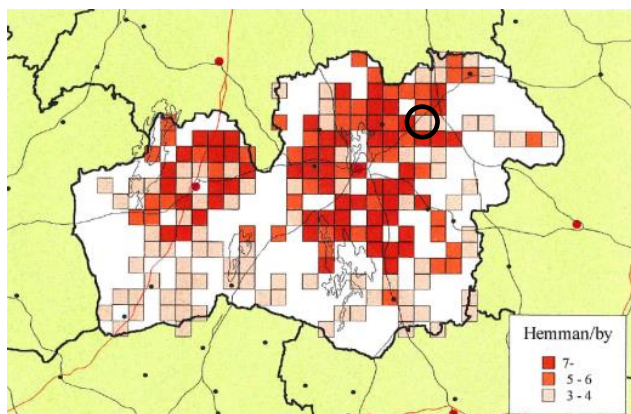
Växjö kommun ligger inom den historiska centralbygden Varend som haft en kontinuerlig bosättning sedan stenåldern. Dädesjö ligger emellertid i kommunens östra del i ett område som betecknats som centralbygdens östra utlöpare,¹ med fast bosättning sedan järnåldern. I området finns tydliga samband mellan gravfält och ortnamn från järnåldern med de historiska byarna, vilket fornlämningsbilden i Dädesjö tyder på.

Dädesjö socken ingår i Växjö stift som fram till reformationen utgjordes av Varend, medan övriga Småland ingick i Linköpings stift. I Varends och Finnvedens skogsbygder är socknarna generellt sett större till ytan än i centralbygderna, vilket Dädesjö socken också är ett exempel på.

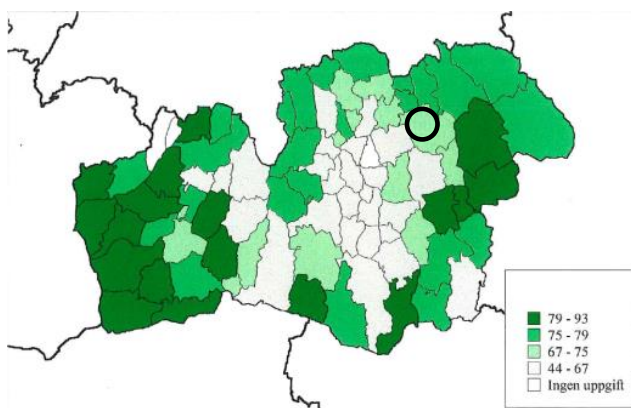
Byarna i skogsbygden har generellt sett varit små med ca tre till fyra hemman i varje by. Dädesjö har fram till 1900-talet bestått av tre hemman, som mest uppdelade på sex gårdar vid genomförandet av laga skifte på 1830-talet.

I östra Kronoberg har herrgårdarna varit betydligt fler än i den västra länsdelen. I Dädesjö var frälsehemmanet i princip en herrgård. Ytterligare exempel finns några kilometer nordväst om Dädesjö i form av Drättinge säteri.

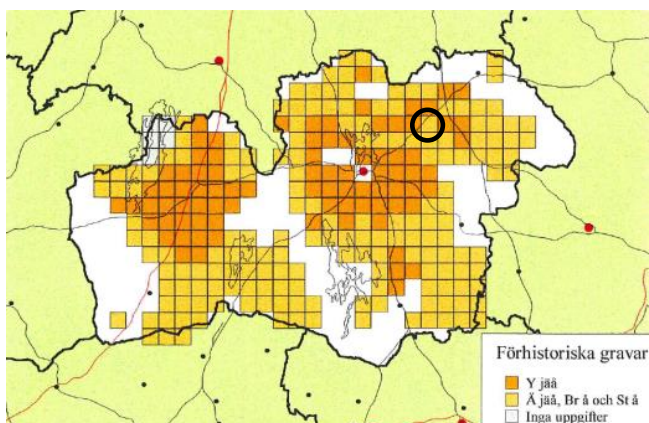
¹ Agrarhistorisk landskapsöversikt, Höglin

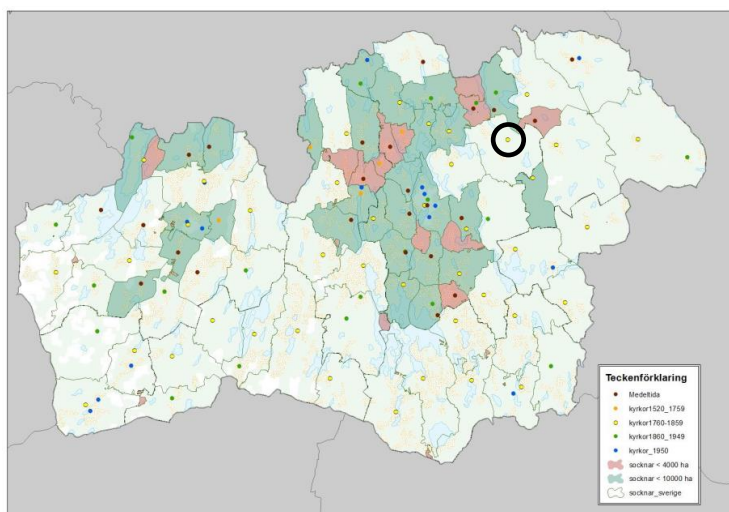
Figur 3. Figuren visar byarnas storlek och utbredning. Rekonstruerade utifrån fastighetsbeteckningen på ekonomiska kartan 1950. Källa: Stefan Höglin, Länsöversikt Kronobergs län, 1998.

Figur 4. Figuren visar Ångsmarkens andel av inägorna 1865. Källa: Stefan Höglin; SCB

Figur 5. Figuren visar de förhistoriska gravarnas ålder och utbredning. Centralbygderna i Finnveden (västra Kronoberg) och Varend (östra Kronoberg) framträder tydligt. Källa: Stefan Höglin, Länsöversikt Kronobergs län, 1998.

Figur 6. Kartan visar de olika generationernas kyrkor och Kronobergs läns alla socknar. Dädesjö tillhör de socknar som är större än 10 000 ha, och ligger på gränsen till centralbygden mindre socknar där den stora merparten av de medeltida och tidigmoderna kyrkorna återfinns. Karta: Emy Lanemo, Källa: FMIS och Bebyggelseregistret.

DEN LOKALA SKALAN

LANDSKAPET IDAG

Dädesjö ligger på sjön Dällingens södra sida. Mellan sjön och byn drogs Östra Värends järnväg på 1920-talet, vilket utvecklade den tidigare jordbrukspräglade kyrkbyn till en mindre småort med villabebyggelse, affärer, ålderdomshem och skola.

Präglade är dock fortfarande vägen genom byn som i stort sett följer den gamla byvägens sträckning. I väster ligger den gamla marknadsplatsen som används varje år, små byggnader för marknadsstånd står placerade kring en trekantig gräsyta. Vägarna från väster och söder möts vid marknadsplatsen. Strax nordväst om marknadsplatsen ligger ett gravfält från järnåldern med ca 90 gravar. Gravfältet saknar visuellt samband med tätorten Dädesjö och är delvis skadat till följd av stormen Gudrun även om viss restaurering har skett.

I öster är kyrkans historiska makt i byn fortfarande tydlig med två uppsättningar sockenkyrkor och prästgårdar bevarade. Prästgårdens historiska åkermark öster om kyrkbyn har oregelbundna former som har lång kontinuitet. Odlingslandskapet bär tydlig karaktär av ett tidstypiskt sjösänkingsföretag som möjliggjorde mer odlingsbar mark vid 1900-talets början.

Järnvägsstationen med järnvägsmagasinet ligger vid den bevarade banvallen, norr om gamla kyrkan. Från stationen utgår Stationsvägen längs vilken ett fåtal egnahemsvillor uppförts. En större mängd villabebyggelse som hör samman med järnvägssamhället har byggts i samhällets södra del längs Ramnåsavägen och längs Stationsvägen upp mot järnvägen i norr. Här har också en skola uppförts på 1950-talet. Senaste tillskottet av bostadshus är uppförda vid korsningen Marknadsvägen/Ramnåsavägen på 1980-1990-talet.

Riksintresset avgränsas i söder av en större landsväg som tillkom under 1900-talets andra hälft. Detta gör att tätortens koppling till den omgivande socknen och vice versa har försämrats något.

KORT HISTORIK

Centralbygden
Värends östliga
utlöpare under
yngre järnålder

Fornlämningsbilden tyder på att människor varit bosatta här sedan bronsåldern. Fast bosättning verkar ha etablerats under järnåldern. Under yngre järnålder anses Dädesjö med omgivningar ingå som en östlig utlöpare i centralbygden Varend. Ett spår från denna tid är det gravfält som är beläget cirka 500 meter väster om kyrkorna i Dädesjö.

Dädesjö blir
sockencentrum,
sockenkyrka
uppförs under
intensiv
kyrkobyggnads-
period i Småland

Från 1100-talet kommer det första skriftliga belägget för namnet Dädesjö. På 1200-talet blir Dädesjö sockencentrum i samband med uppförandet av kyrkan som får en synlig placering vid vägen genom byn. Eventuellt hade stenkyrkan en föregångare i trä, men någon uppgift om detta har inte funnits i källmaterialet. Under 1100- och 1200-talen sker en intensiv kyrkobyggnadsperiod, med ca 60 kyrkor bara i Varend kring år 1300, ca 20 av dessa tros ha varit byggda i sten. Den stora omfattningen berättar om de ökade resurser som tillkom kyrkan efter införandet av tionde i Sverige, och markerar starten på kyrkans långvariga inflytande i Dädesjö.

Kyrkbyn:
Prästgården och
de två
frälsegårdarna

Under senmedeltiden finns tre gårdar belagda i kyrkbyn, två av dem tidvis ägda av kyrkan och tidvis av frälseläkter, medan den tredje är prästgården.

Den geometriska avmätningsskattan från 1696 visar att prästgården ligger nordost om kyrkan, på samma ställe som dagens gamla prästgård. Prästgårdens marker omfattar vid denna tid hela det nuvarande riksintresseområdets östra delar från Dällingen i norr till Gunnarsjön i söder. Åkermarkerna är liksom idag väl samlade mellan gården och vägen.

Väster om kyrkan ligger Dädesjös frälsehemman som består av två gårdar; Västergården och Mellangården. Tillsammans med prästgården utgör de Dädesjö kyrkby. Frälsehemmanets marker sträcker sig liksom prästgårdens marker från Dällingen i norr till Gunnarsjön i söder. Idag återstår endast den gamla prästgården som är byggnadsminne. Gården består på äldre vis av ett flertal byggnader, bl.a. mangårdsbyggnad, loftbod, avträde, vedbod och skvaltkvarn.

1700-talets
befolkningsökning,
ny sockenkyrka
byggs

Under 1700- och 1800-talen ökar befolkningmängden i Småland kraftigt, så även i Dädesjö. Den medeltida stenkyrkan blir för liten för den växande församlingen. Dessutom införlivas Eke församling med Dädesjö 1783 vilket innebär att Eke kyrka rivs. På 1790-talet uppförs en ny sockenkyrka på motsatt sida landsvägen. Av den gamla kyrkan bevaras långhuset för att användas som sädesmagasin. Övrigt byggnadsmaterial återanvänds i den nya kyrkan.

Väster om byn, vid ett vägmöte, ligger byns marknadsplats. Vägen kantas av ett antal små bodar. Platsen har troligtvis även en social funktion som mötesplats. Läget invid järnåldersgravfältet gör det tänkbart att den går tillbaka till innan den

äldre kyrkan byggdes. Genom dess placering hålls det världsliga på avstånd från kyrkomiljön i samhällets östra del.

1800-talets skiften

År 1833 genomförs laga skifte i Dädesjö vilket berör sex gårdar. Flera hemmansklyvningar har lett till att Västergården delats upp i fyra gårdar, medan Mellangården delats i två. Vid skiftet beslutas att alla gårdar förutom en har utflyttningsskyldighet.

Två av de utflyttade gårdarna separeras från kyrkomiljön och placeras längs Marknadsvägen. Vid slutet av 1800-talet är rationaliseringen av jordbruket en präglade faktor för kulturlandskapet i byn med odlingsmarker som blir alltmer regelbundna och sammanhängande. Vid 1900-talets början har all gårdsbebyggelse flyttats ut från den ursprungliga byplatsen.

Hembygdsrörelse

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet sker framväxten av hembygdsrörelsen i Sverige, med ett ökat intresse för folkliga traditioner, kulturhistoriska föremål och äldre bebyggelse. I Dädesjö drivs denna rörelse på av återupptäckten av 1200-talskyrkans bortglömda tak- och väggmålningar, samt rivningsdiskussionen kring prästgården.

Sjösänkning

Ett för Kronobergs län tidstypiskt sjösänkningsföretag sker vid 1900-talets början som möjliggjorde mer odlingsbar mark och sedermera järnvägens tillkomst invid Dällingen.

Järnvägssamhälle

Framväxten av Dädesjöns karaktär av mindre tätort inleds efter anläggandet av Östra Värends järnväg år 1922. Planer för järnvägen hade funnits sedan ett par år tillbaka. För att ge plats åt denna genomförs en omfattande sänkning av sjön Dällingen. Sjön hade tidigare sträckt sig ända fram till odlingsmarkerna i byns norra delar. Järnvägen ger även en närhet till centralorten Växjö som nu kan nås på ett fåtal timmar. Den smalspåriga banan är ca fyra mil lång och dras genom huvudsakligen skogsbygder från Älgshult i öster till Brittatorp i väster där den ansluter till befintlig järnväg mot Växjö.

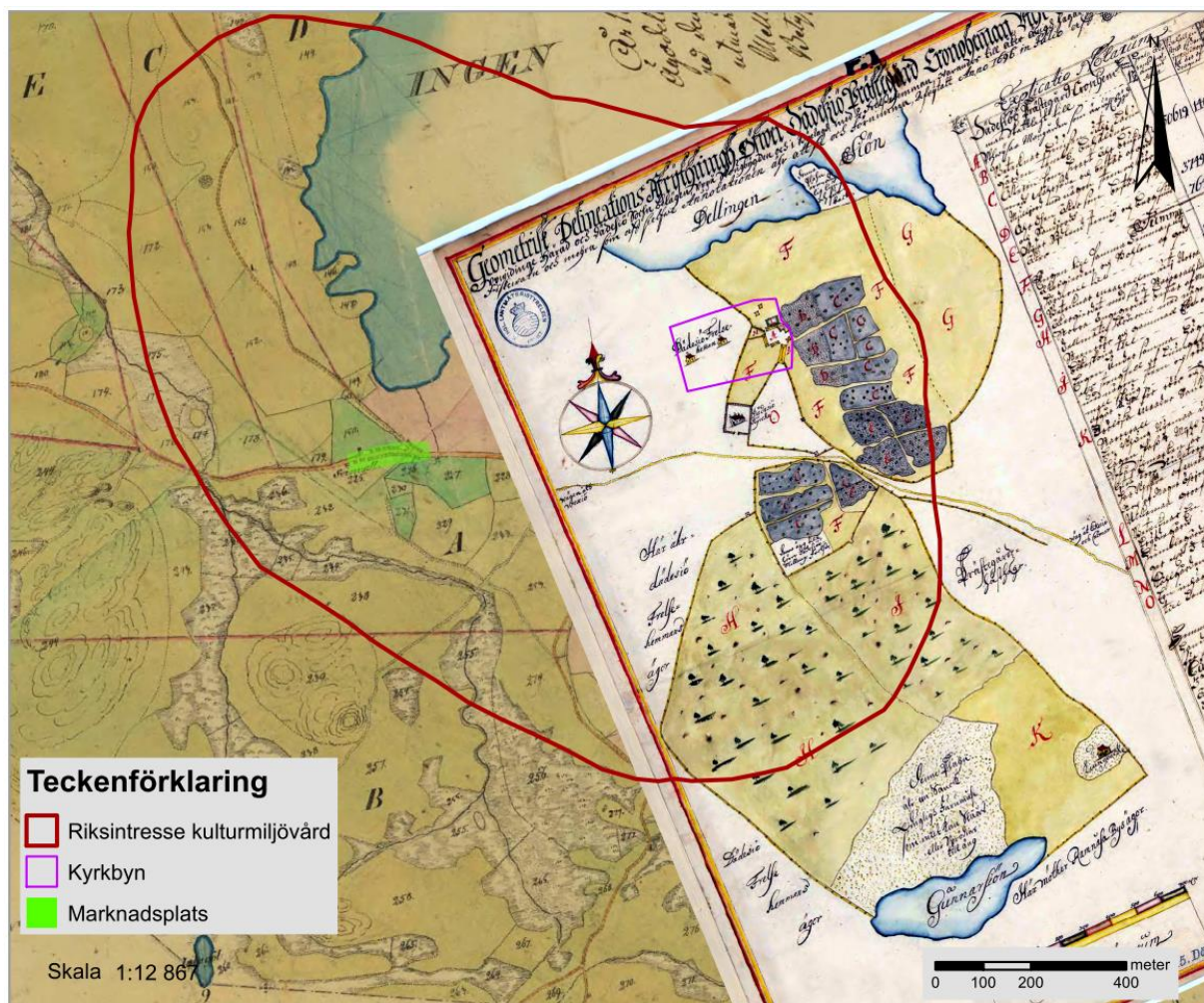
Utbyggnaden av järnvägen bekostas med hjälp av statliga lån och drivs av Östra Värends järnvägsaktiebolag. Banan förenklar även frakten av gods mellan Växjö och Oskarshamns hamn. Längs linjen anläggs åtta stationer. Stationshusen utformas i en enklare nationalromantisk stil.

Uppsving för marknadsplatsen

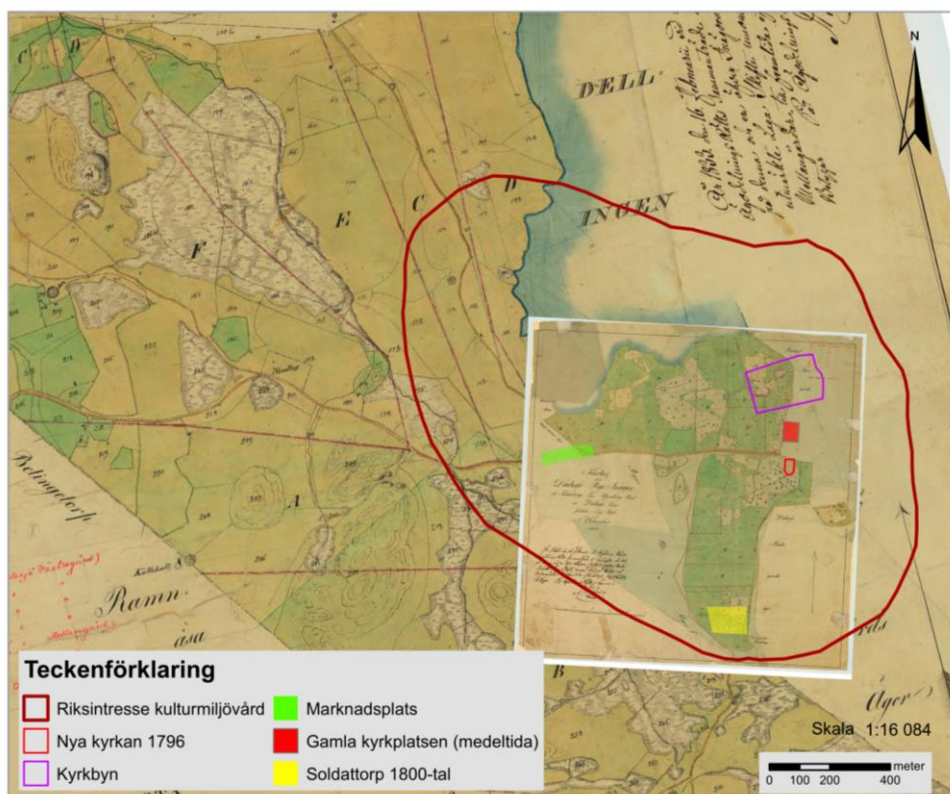
Järnvägens tillkomst ger ett uppsving för den historiska marknadsplatsen i samhällets västra del. Parallellt med järnvägssamhällets utveckling uppförs också den nya prästgården, ett ålderdomshem samt en skola, vilket betonar den fortsatta rollen som centrum för den omgivande bygden.

Utbyggnaden av järnvägen sker på samma sätt i övriga av länets skogsbygder och fortgår fram till bilismens och lastbilstrafikens genombrott under

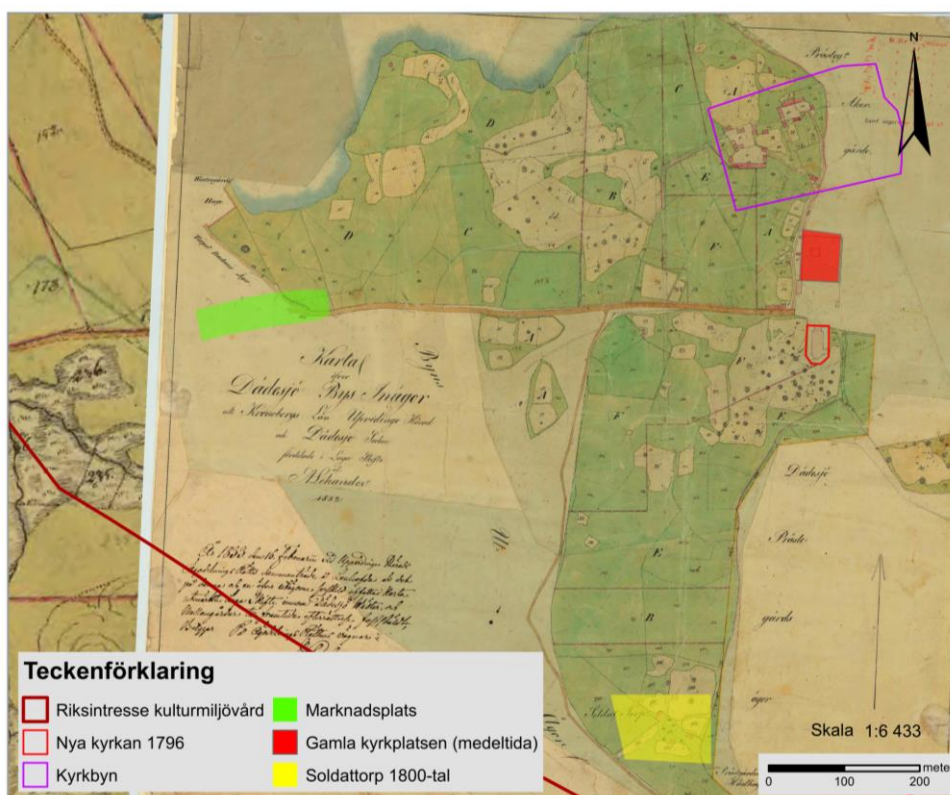
efterkrigstiden. På 1960-talet upphör persontrafiken och större delen av godstrafiken när transporterna alltmer sker med motordrivna fordon.

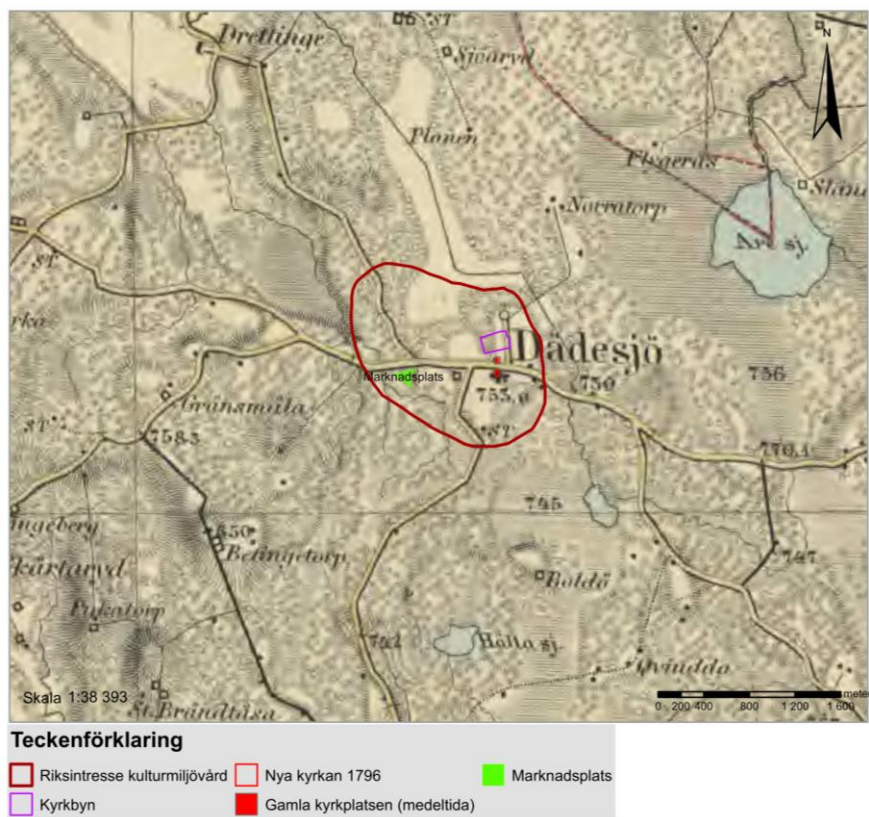
Figur 7. Geometrisk avmätning över Dädesjö prästgårds marker år 1696, lagd ovanpå karta över utmarkerna från 1833. Kyrkbyn ligger samlad cirka 100 meter norr om kyrkan. Marknadsplatsen är belägen där vägar från väster, söder och norr möts. Källa: Lantmäteriet.

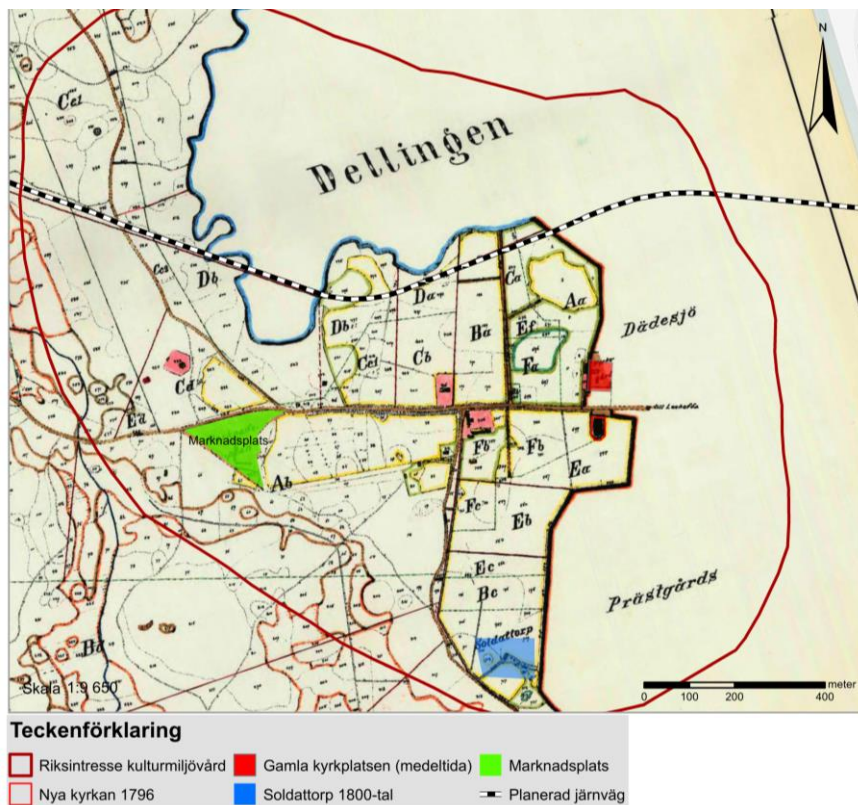
Figur 8. Laga skifte år 1833. Dädesjöns två hemman Västergårdens och Mellangårdens inägor (infälld karta) och utmarker. De två hemmanen har genom hemmansklyvningar blivit sex gårdar som nu delas upp i motsvarande markskiften (A-F). Källa: Lantmäteriet.

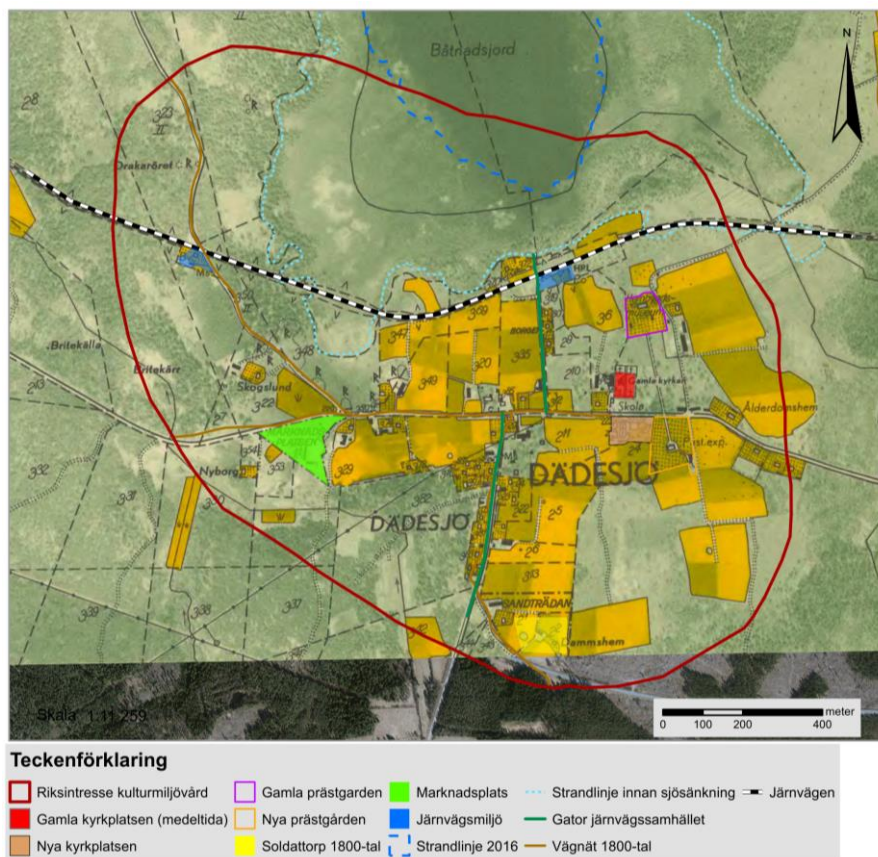
Figur 9. Laga skifte år 1833, inägor. De två hemmanen har genom hemmansklyvningar blivit sex gårdar med bebyggelsen tätt samlad kring två gemensamma gårdsplaner. Vid skiftet flyttar alla gårdar förutom en ut. Åkermarkerna är oregelbundna och småskaliga, genombrutna av ängs- och betesmarker. I söder, på gränsen till utmarkerna, ligger soldattorpet Dammshem. Källa: Lantmäteriet.

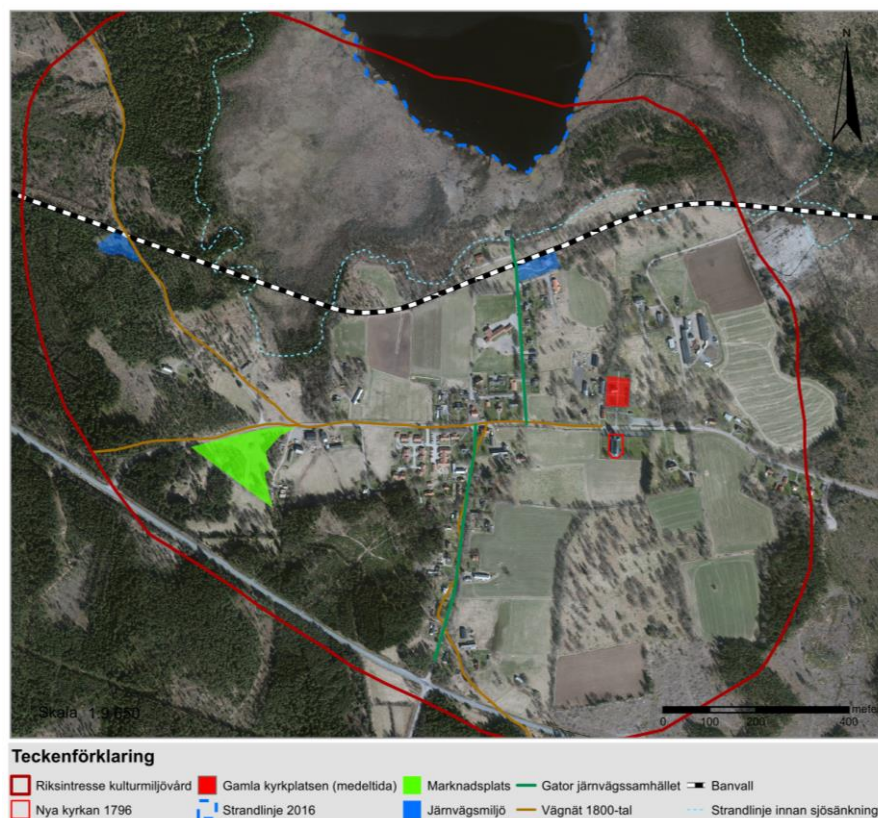
Figur 10. Generalstabskartan från år 1874. Källa: Lantmäteriet.

Figur 11. Dädesjö år 1916. Karta framtagen i samband med planering av Östra Värends järnväg. Byns kulturlandskap har genomgått stora förändringar. Efter skiften och införande av rationellare brukningsmetoder, bl.a. bruket av handelsgödsel, har stora sammanhängande åkermarker skapats på vägens norra och södra sidor. Gårdsmiljöer är tre stycken, varav två är placerade väster om kyrkan på varsin sida av Marknadsvägen (markerade med ljusröd tusch). Marknadsplatsen har fått sin nuvarande trekantiga form. Källa: Lantmäteriet.

Figur 12. Ekonomiska kartan år 1950. Dagens förhållanden känns igen med prägeln av sockencentra i öster, en central nord-sydlig axel med järnvägssamhällets bebyggelse som utgår från stationsområdet, samt marknadsplatsen i väster. Kartan visar även strandlinjen före och efter sjösänkningen. Banvaktstugan ligger ensamt, ca 800 meter

Figur 13. Ortofoto idag. En skola har byggts vid Stationsvägen. Ett nytt villaområde har tillkommit längs Marknadsvägen, väster om Ramnåsavägen, på tidigare åkermark. I övrigt är förhållandena lika 1950-talets. Källa: Lantmäteriet

TEMATISK FÖRDJUPNING

SOCKENCENTRUM

Sockencentrat Dädesjö avspeglar en närmare tusenårig utveckling med uttryck för funktionen som knutpunkt och olika samhälls-/kyrkorelaterade funktioner.

Kyrkorna

De mest symboliska byggnaderna för sockencentrat är de två kyrkorna som står placerade mitt emot varandra på varsin sida av vägen.

Den äldre sockenkyrkan från 1200-talet (10) är uppförd i romansk stil och har långhuset bevarat med ett medeltida fönster på norrväggen. Koret och sakristian rivs på 1790-talet när den nya kyrkan byggs och byggmaterialet återanvänds i den nya byggnaden.

Långhuset behålls för att kunna brukas som kornförråd. Säden är mycket värdefull för byn och det ses därför till att yttertakets underhålls i gott skick.

Mest känd är den medeltida kyrkan för det bevarade trätaket med unika vägg- och takmålningar från slutet av 1200-talet. Målningarna beskriver bland annat Staffanslegenden och bibelns berättelse kring Jesu födelse, medan väggmålningarna bland annat visar Jesu lidande och död.

Den nyare sockenkyrkan från 1790-talet (13) är uppförd i nyklassicistisk stil med vita slätputsade fasader, höga rundbågiga fönster till långhuset och en hjälmformad tornhuv som främsta yttre kännetecken. Långhuset är av salkyrkotyp. Det vita, luftiga kyrkorummet kröns av ett tunnvalvstak.

Prästgårdarna

Det finns två bevarade prästgårdar. Den ena har byggnader från 1710-talet till 1900-talet och den andra är från 1920-talet.

Dädesjö gamla prästgård som vi ser den idag har ett bebyggelsemönster som härrör från 1600-talet med relativt regelbundet placerade byggnader kring en gårdsplan. I äldre tider var antalet byggnadsfunktioner många, enligt ett syneprotokoll från 1730-talet hela femton hus, där några visserligen rymdes i samma byggnadskropp. Mangårdsbyggnaden från 1730-talet (1) kommer från denna tid och vänder sig mot gårdsplanen. Byggnaden byggdes på med en våning på 1830-talet.²

² Dädesjö gamla prästgård, byggnadsminnen i Kronobergs län

Mangårdsbyggnaden flankeras av loftboden från 1710-talet (2) som är gårdens äldsta byggnad. Loftboden uppförs mitt under det stora Nordiska kriget, trots stora påfrestningar med en betydande del av befolkningen som utskrivna soldater. Vid loftboden växer än idag humle, vilket finns utpekad på kartan från 1696.³

På 1920-talet bildas hembygdsföreningen i Dädesjö. Detta är i samband med rivningsdiskussionerna av den förfallna gamla prästgården. Samtidigt sker också Riksantikvarieämbetets restaureringar av takmålningarna i den gamla kyrkan. Den gamla prästgården tillfaller hembygdsföreningens nya verksamhet medan en ny prästgård uppförs på andra sidan vägen.

Hembygdsföreningens verksamhet symboliseras bland annat av en ryggåsstuga (3), ”Skol-Saras stuga”, ett f.d. torp under prästgården som flyttades hit år 1935.

Ett antal enklare byggnader ligger lite utanför gårdsgruppen: avträde (4), vedbodar (5 och 6), vattenkvarn (7), källare (8).

Övriga byggnader i sockencentrumet

Vid gamla kyrkan ligger kyrkstallar (11) och sockenstuga (12).

Vid prästgården ligger en ekonomibyggnad (13) och prästlönebostället (9).

I östra delen av samhället, ligger ett ålderdomshem (15), troligtvis från 1920-talet.

MARKNADSPLATS

Enligt uppgift har det varit en marknadsplats på samma ställe i Dädesjö sedan åtminstone 1700-talets början.⁴ På lagaskifteskartan står en stor mängd bodar där vägarna från Drättinge säteri och Betingetorp (vägen mot Växjö) möts. Marken bakom bodarna är samfällad och till viss del betecknad som ”svinvall”. Den öppna ytans form överensstämmer med dagens marknadsplats vilket gör det sannolikt att denna samfällighet funnits under lång tid. Marknadsplatsen har även haft en social funktion som mötesplats.

Kring den gräsbevuxna marknadsplatsen finns små byggnader som används för marknadsstånd, två av dessa överensstämmer med 1950-talets ekonomiska karta (19 och 20).

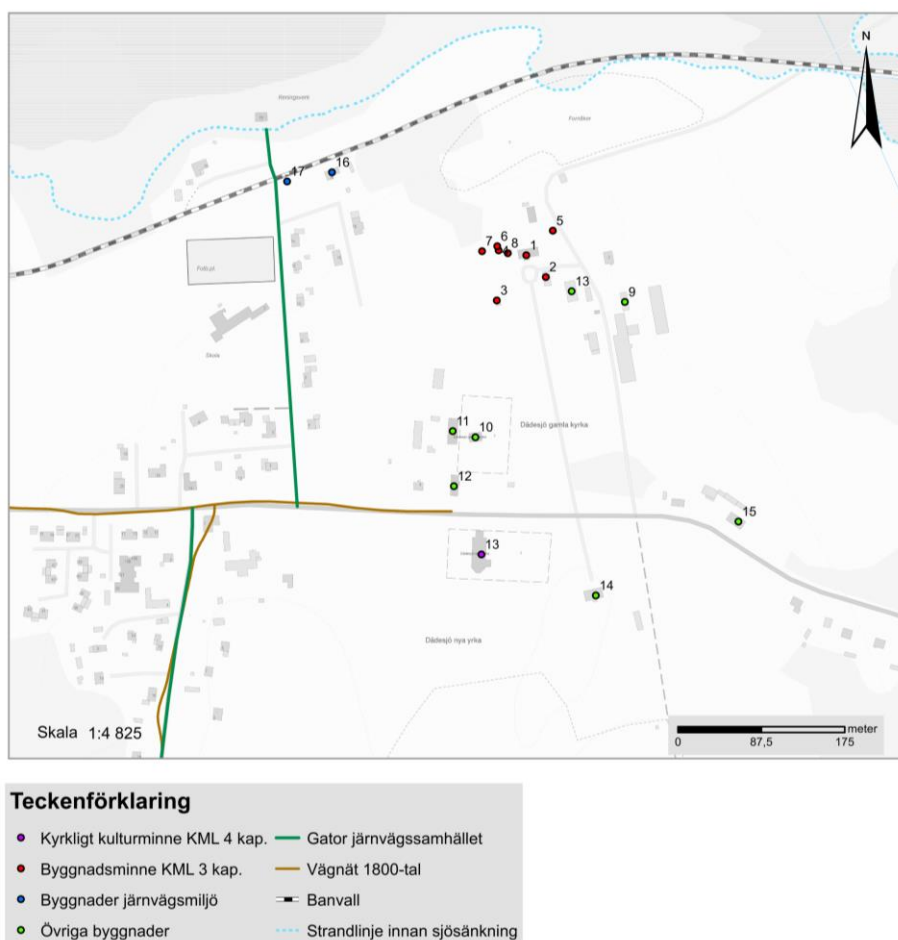
JÄRNVÄGSMILJÖ

Järnvägsmiljön i Dädesjö består av stationsområdet norr om kyrkan samt banvaktstugan några hundra meter väster ut. Järnvägsspåret är idag bortrivet men banvallen avtecknar sig fortfarande i landskapet.

³ Dädesjö gamla prästgård, byggnadsminnen i Kronobergs län

⁴ Ibid

Till järnvägsmiljön hör stationshuset (16) och järnvägsmagasinet (17) samt banvaktstugan (18).

Figur 14, ovan. Karta över byggnader i kyrkomiljön. Källa: Lantmäteriet.
Figur 15, nedan. Förteckning över byggnader med betydelse för riksintresset.

1. Mangårdsbyggnad, 1730-tal, påbyggd på 1830-talet.	11. Kyrkstallar
2. Loftbod, 1710-tal	12. Sockenstuga
3. Ryggåsstuga, Skol-Saras stuga. Hitflyttad från prästgårdstorpet Norratorp.	13. Nya kyrkan, 1790-tal
4. Avtråde	14. Nya prästgården, 1920-tal
5. Vedbod	15. Ålderdomshem, 1920-tal. Idag privatbostad.
6. Vedbod	16. Stationshus, 1920-tal.
7. Vattenkvarn	17. Järnvägsmagasin, 1920-tal.
8. Källare	18. Banvaktstuga (västerut, utanför bild)
9. Prästlöneboställe	19. Marknadsbyggnad (västerut, utanför bild)
10. Medeltida kyrkan, långhus. 1200-tal.	20. Marknadsstånd (västerut, utanför bild)

Figur 16-21: Nya och gamla kyrkorna sedda från landsvägen genom byn (13, 10). Medeltida kyrkans interiör med tak och väggmålningar (10). Gamla och nya prästgårdarna (1, 14). Den historiska bytomten nedan.

16

17

Figur 22-25

- Landsvägen genom byn med kyrkorna på var sida.
- Järnåldersgranfältet i riksintresseområdets nordvästra del är svårt att uppleva och saknar visuell koppling till riksintresset.
- Järnvägens bevarade banvall samt det intilliggande stationshuset (16).
- Järnvägsmagasin (17).

Figurer 26-31.

- Byggnader på marknadsplatsen (nr 20 respektive 19).
- Vänster mitten: Tätortsbebyggelse vid Marknadsvägen. Vägen genom byn kantad av lövträd.
- Vänster, nederst: Vy från vägen genom byn norrut mot Stationsvägen.
- Ovan: Villa från sekelskiftet vid vägen genom byn.

BEDÖMNING

MILJÖNS RIKSINTRESSANTA VÄRDE

Dädesjö är ett av länets mest välbevarade sockencentrum, med en mångfald av bevarade komponenter som är typiska för ett sockencentrums byggnadsbestånd och utveckling från medeltid till tidigt 1900-tal. Förutom de två kyrkobyggnaderna finns två prästboställen, kyrkstallar, sockenstuga och ålderdomshem i en samlad lokalisering längs med den historiska landsvägen. Sockencentrumets två viktigaste komponenter – sockenkyrkan och prästgården – finns i dubbla uppsättningar placerade mitt emot varandra på varsin sida av landsvägen.

De två kyrkobyggnaderna (medeltid och 1790-tal) återspeglar den för länet typiskt starka nybyggnationen av kyrkor under 1700- och 1800-tal, ett resultat av 1700-talets starka befolkningsökning. Dädesjö bedöms utgöra ett av de tydligaste exemplen på denna företeelse. Den medeltida kyrkans mycket sällsynta takmålningar från 1200-talets slut utförda på ett platt trätak, ger en unik inblick i dåtidens kyrkomåleri.

Vidare bedöms de två centrumbildningarna vara riksintressanta; den förhistoriska kring marknadsplatsen och den kyrkliga kring kyrkbyn.

Den ännu aktiva marknadsplatsen och järnvägens avtryck på samhället under 1900-talet illustrerar Dädesjö sockencentrums dragningskraft genom tiderna. Länets utpräglade agrara karaktär och de ofta små byarna ledde, under 1800- och 1900-talen, till att många sockencentrum bevarade sin position som viktig centralort och att utbyggnaden av samhällsservice under dessa sekler i hög grad fortsatte att samlas i kyrkbyn. Dädesjö utgör ett av länets tydligare exempel på denna utveckling.

Riksintressen vars motiveringar baseras på kombinationen sockencentrum och järnvägssamhälle är sällsynt i länet. Enda motsvarigheten finns i Hamneda [G 7] i Ljungby kommun.

FYSISKA UTTRYCK I LANDSKAPET

Mångfald av bevarade komponenter typiska för ett sockencentrums utveckling från medeltid till tidigt 1900-tal.

- Kyrkby från tidig medeltid som vuxit fram kring den gamla och den nya kyrkan.
- Två uppsättningar sockenkyrkor med direkt tillhörande bebyggelse, bl.a. sockenstuga och kyrkstallar.
- Två uppsättningar prästgårdar från 1700-tal och 1920-tal. Även tillhörande åkermark och bebyggelse, bl.a. loftbod, prästlöneboställe, vedbodar, avträde, vattenkvarn.
- 1900-talets offentliga byggnader med koppling till församlingen, bl.a. ålderdomshem och skola.
- Prästgården som blir hembygdsgård på 1920-talet. Ryggåsstugan som flyttats hit från prästgårdstorpet Norratorp.

Marknadsplats som funnits på samma plats sedan 1700-talet. Socknens mötesplats med lång kontinuitet.

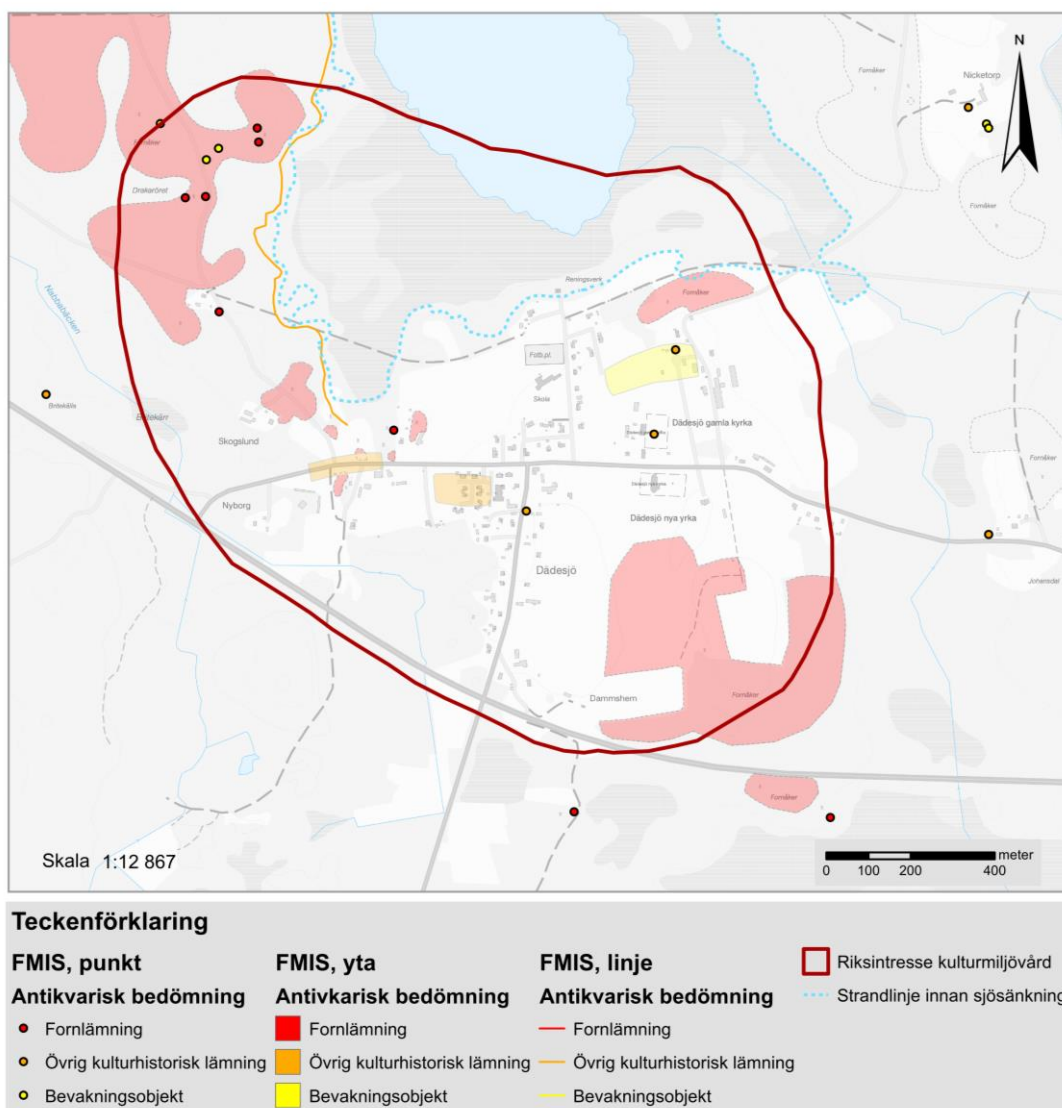
- Förhistoriska lämningar intill marknadsplatsen.
- Öppen gräsyta med tillhörande byggnader, från 1900-talets första hälft, avsedda för marknaden.
- Platsen ligger vid ett vägmöte från väster och norr. Marken är fortsatt öppen på båda sidor av vägen.

Järnvägsmiljö som stärker rollen som mötesplats.

- Stationshus med järnvägsmagasin beläget vid den tidigare järnvägens banvall.
- Banvall som avtecknar sig genom byn över marker som torrlagts efter sjösänkning.
- Banvaktstuga med tillhörande tomt några hundra meter västerut.
- Räta gator tillhörande järnvägssamhället – Stationsvägen och Ramnåsavägen – som utgår i en nord-sydlig axel från stationsområdet. Detta uttryck avser främst övergripande karaktär som vägarnas sträckning och den småskaliga villabebyggelsen.

Förhistoriskt tidsdjup

- I väster täcker riksintresset in ett antal gårdsmiljöer samt ett mycket fornlämningsrikt landskap som visar på en kontinuerlig bosättning från järnålder och framåt. Här finns flera förekomster av rösen och stensättningar, varav några sammanfaller med stora områden fossil åkermark. Delar av dessa fornåkrar kan vara jämgamla med gravarna. Här finns också fyra gravfält från järnåldern, varav det största består av ca 90 gravanläggningar.
- Två centrumbildningar; den förhistoriska kring marknadsplatsen och den kyrkliga kring kyrkbyn.

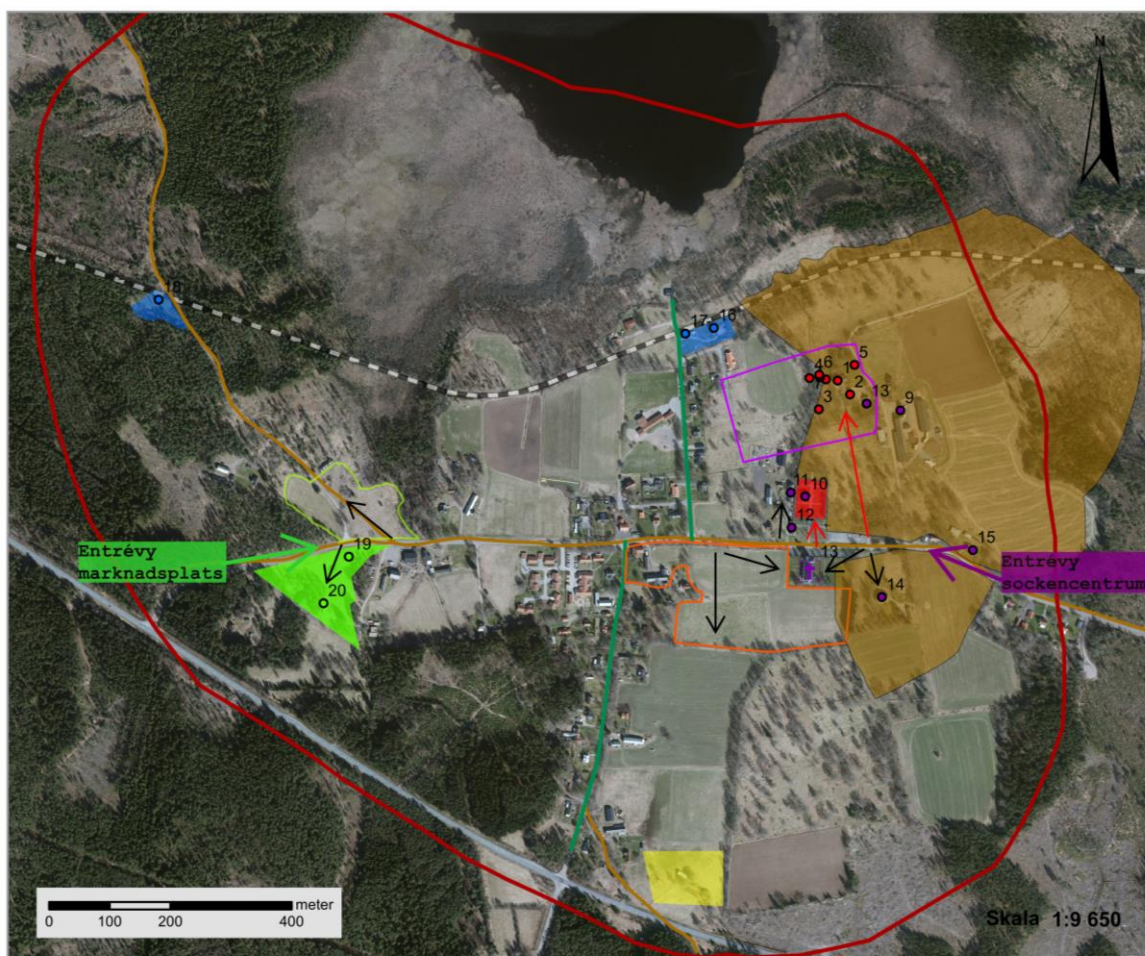
Figur 32. Lämningar i området enligt FMIS. Bakgrundskarta: Lantmäteriet.

LANDSKAPSBILD OCH VISUELLA SAMBAND

En riksintressant kulturmiljö består i alla de fysiska uttryck - objekt, karaktärsdrag, strukturer, funktioner och visuella samband - som gör den riksintressanta historien läsbar i landskapet. Ett riksintresse kan vara olika känsligt för påverkan på landskapsbilden och på visuella karaktärsdrag, samband och utblickar i miljön. Kulturhistoriskt viktiga utblickar eller visuella samband kan t.ex. vara sådana där miljön är byggd för att synas och dominera landskapet eller där siktlinjer och utblickar har varit viktiga för miljöns funktion. Vissa riksintressen utgörs av sammanhållna ålderdomliga miljöer med få nutida inslag, här kan nya dominerande inslag påverka upplevelsen negativt. Den ledande frågan är: påverkas siktlinjer, skala, sammanhang, rumsligheter, orientering eller andra aspekter av den visuella upplevelsen av miljön på ett sådant vis som inverkar negativt på möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta miljön? Åtgärder som visuellt dominerar landskapet eller ändrar kulturlandskapets karaktär kan ha en betydande påverkan på en riksintressant kulturmiljö även då åtgärden genomförs utanför området. Samtidigt kan många åtgärder genomföras både inom och utanför riksintresset utan att läsbarheten av dess värden påverkas.

De visuella aspekterna av riksintresset Dädesjö genomsyrar och ligger till grund för såväl beskrivningen av miljön som riktlinjerna inför framtida hantering. I detta kapitel beskrivs särskilt viktiga visuella samband i miljön.

Dädesjöns kontinuitet som sockencentrum, kommunikationsmiljö och mötesplats kommer tydligast till uttryck genom vyerna från vägen genom samhället – mot kyrkomiljön och marknadsplatsen. Detta säkras genom att behålla det omgivande landskapet öppet samt undvika tillkomst av ny bebyggelse som bryter vyerna (se karta nedan).

Teckenförklaring

 Riksintresse kulturmiljövård	 Marknadsplats	 Soldattorp 1800-tal	 Kyrkligt kulturminne KML 4 kap.	● Byggnader marknadsplats
 Gamla kyrkplatsen (medeltida)	 Öppenytta vid marknadsplats	— Gator järnvägssamhället	● Byggnadsminne KML 3 kap.	
 Läget för kyrkbyn	 Odlingslandskap 1900-tal	— Vagnät 1800-tal	● Byggnader sockencentrum	
 Prästgårdens inägor 1696	 Järnvägsmiljö	— Banvall	● Byggnader järnvägsmiljö	

Viktiga Vyer

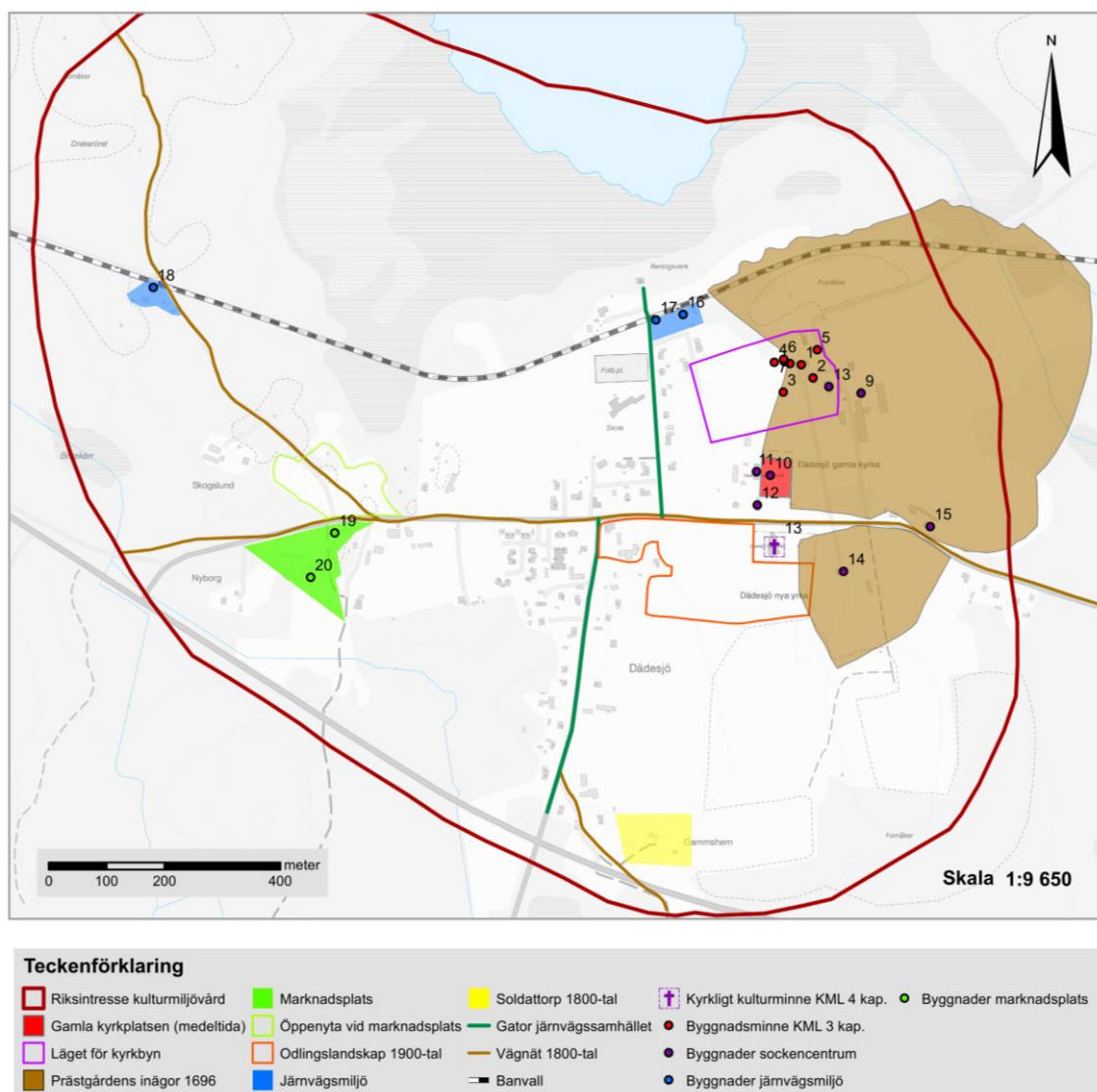
- ➔ Vyer för att bibehålla riksintressets värdebärande karaktärsdrag.
- ➔ Vyer som är grundläggande för riksintresset och kan förtydligas genom röjning eller beskärning av träd.
- ➔ Entrévy mot sockencentrum.
- ➔ Entrévy mot marknadsplats.

Figur 33. Känsliga landskapsrum och visuella samband.

RIKTLINJER

Att ta tillvara ett riksintresse i planering eller projektering handlar dels om att utnyttja värdenas potential för en hållbar utveckling, dels om att förhindra påtaglig skada. En åtgärd får, enligt miljöbalken 3 kap 6 §, inte leda till att riksintresset påtagligt skadas. Samtidigt bär ett riksintresse på resurser och möjligheter som ska tas tillvara i samhällsplaneringen. Följande riktlinjer ger ett antal exempel på hur skada kan undvikas, och miljön vårdas, stärkas och utvecklas:

- Ny bebyggelse eller verksamhet i de östra delarna, mellan Ramnåsavägen och infarten till sockencentrat (vid f.d. ålderdomshemmet), kan medföra påtaglig skada. Utpekade landskapsrum som bör avhållas, utöver marken kring kyrkorna, är:
 - Odlingslandskap ca år 1900
 - Prästgårdens inägor år 1696 (främst åkermarken).
 - Läget för den historiska kyrkbyn
- Områdena väster om Stationsvägen och Ramnåsavägen bedöms vara mindre känsliga. Övergripande bebyggelse- och landskapskaraktär bör här vara vägledande i utformningen av ny bebyggelse – t.ex. skala, färgsättning och byggnadstyp.
 - Nya bostadshus bör om möjligt lokaliseras i anslutning till befintliga bostadsområden. Sammanhängande storskaligt odlingslandskap norr om Marknadsvägen och väster om Stationsvägen bör undanhållas, främst kring gårdsmiljön.
- Ny bebyggelse eller annan förändring som stör intrycket av den öppna marknadsplatsen vid vägmötet bör förhindras. Utpekade landskapsrum är:
 - Marknadsplats med anslutande vägnät
 - Öppenyta vid marknadsplats
- Ny bebyggelse eller annan förändring som stör intrycket av stationsmiljön och kopplingen till Stationsvägen bör undvikas. Gäller även banvaktstugan. Utpekade landskapsrum är:
 - Järnvägsmiljöerna med f.d. banvall och anslutande rätvinkligt gatunät som tillkom i samband med järnvägens tillkomst

Figur 34. Känsliga landskapsrum och byggnader tillhörande sockencentrumet, järnvägsmiljön och marknadsplatsen.

FÖRSLAG PÅ ÄNDRINGAR

Nuvarande riksintressebeskrivning:

Dädesjö [G 28] (Dädesjö sn)

Motivering:

Samhälle som visar marknadsplatsens, kyrkans och järnvägens betydelse för samhällsbildningen under århundradena. (*Järnvägsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarat sockencentrum där 1200-talskyrkan med unika takmålningar med Staffanslegenden bevarats tack vare en mellanperiod som sockenmagasin. Två olika generationers prästgårdar. Nuvarande kyrkan från 1790-talet. Fungerande marknadsplats med lång tradition. Stationshus och järnvägsmagasin.

Nuvarande riksintressebeskrivning tar upp marknadsplatsens, kyrkans och järnvägens betydelse för samhällets utveckling i Dädesjö. Det beskrivs hur detta kommer till uttryck i 1200-talskyrkan, två generationers prästgårdar, den nuvarande kyrkan från 1790-talet, en ”fungerande” marknadsplats med lång tradition, samt stationshus och järnvägsmagasin. Dessa uttryck återfinns i området men avgränsningen innefattar även fornlämningsområden och villabebyggelse, som inte omnämns. Objekt som inte alls nämns är sockenstugan, kyrkstallar och marknadsplatsens byggnader.

Förslag på ny riksintressebeskrivning fokuserar på kyrkbyns roll som socknens centrum och att här samlas en stor del av de komponenter som är typiska för ett sockencentrum. Platsens centrumfunktion medför också en dragningskraft på handel och kommunikationer samt annan samhällsservice från medeltid till 1900-talets mitt som lokaliseras hit.

Förslag ny riksintressebeskrivning:

Motivering: Samhälle som särskilt tydligt visar kyrkbyns roll som socknens centrum och dess dragningskraft på handel, kommunikationer och annan samhällsservice från medeltid till 1900-talets mitt. (*Sockencentrum*)

Uttryck: Sockencentrum med två sockenkyrkor centralt placerade vid vägen, den äldre sockenkyrkan från 1200-talet med unika vägg- och takmålningar samt den nyare sockenkyrkan i nyklassicistisk stil uppförd på 1790-talet, även sockenstuga och kyrkstallar; två generationers prästgårdar från 1700-talet och 1920-talet, den äldre med tillhörande gårdsbyggnader, bl.a. loftbod, avträde, skvaltkvarn och vedbod. Vägnätet genom byn, särskilt förbi kyrkan och den öppna marknadsplatsen. Marknadsplatsen med öppet landskapsrum som har legat på samma plats vid ett vägmöte sedan åtminstone 1700-talets början. Järnvägsmiljön med rätvinkligt gatunät, banvaktarstuga, stationshus och järnvägsmagasin.

Förslag gränsändring

Se karta och beskrivning på sid 35.

KONSEKVENSER

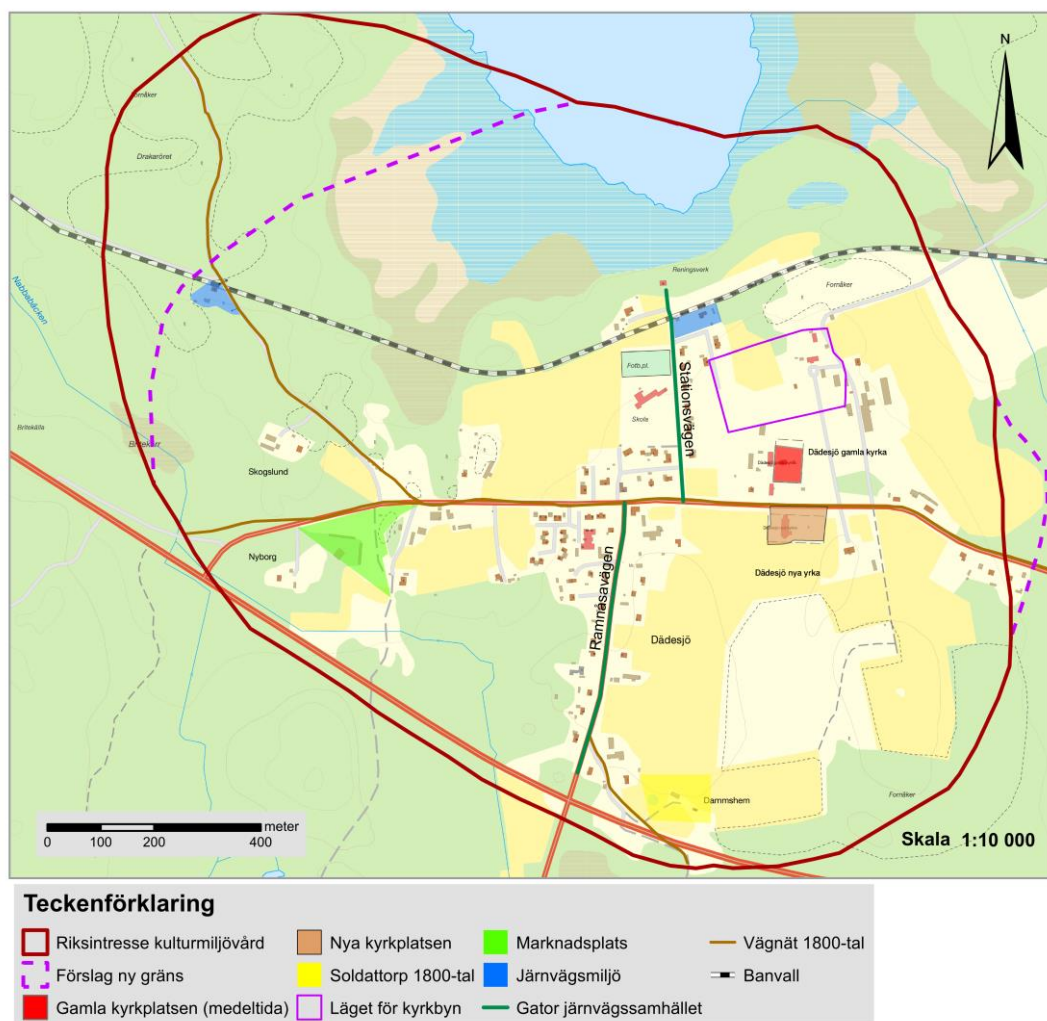
En ändring av riksintressebeskrivningen i enlighet med förslaget lyfter tydligare fram de historiska sambanden mellan och kontinuiteten hos kyrkbyn, vägnätet, marknadsplatsen och järnvägsmiljön.

Kyrkbyns grundläggande betydelse för samhällets utveckling betonas i motiveringstexten.

Den föreslagna uttryckstexten förtydligar att Dädesjö's roll som socknens centrum kommer till uttryck i kyrkomiljöns mångfald av typiska komponenter, samt att den haft en dragningskraft på handel, kommunikationer och annan samhällsservice som lokaliseras hit från medeltid till 1900-talets mitt.

Förutom den direkta stationsmiljön tonas järnvägssamhällets kulturhistoriska värden ned – både betraktat utifrån helhetsmiljön och de ingående objekten. Detta beror på att villasamhället i Dädesjö har en blandad karaktär både ålders- och stilmässigt. Det bedöms vara fullt möjligt att komplettera befintligt bebyggelsemönster väster om Ramnåsavägen och Stationsvägen samt längs Ramnåsavägen söderut.

Omvänt sker ett förtydligande av de olika uttryckens samband med varandra och landskapet. Detta kan t.ex. innebära att åtgärder som inte direkt berör något av de för riksintresset värdefulla objekten, ändå kan bedömas som olämpligt. Med utgångspunkt i detta förhållningssätt har ett antal viktiga landskapsrum och vyer pekats ut.

Figur 35: Förslag ny gräns för riksintresset.

KÄLLFÖRTECKNING

Höglin, Stefan *Agrarhistorisk landskapsanalys*, Kronobergs län. Länsöversikt. RAÄ 1998

Länsstyrelsen Kronobergs län, *Dädesjö gamla prästgård*, Byggnadsminnen i Kronobergs län, 2015

Dahlberg, Markus & Franzén, Kristina (red.) (2008). Sockenkyrkorna: kulturarv och bebyggelsehistoria. 1. [uppl.] Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Lantmäteriet, Historiska kartor:

Geometrisk avmätning över Dädesjö prästgårds hemman, år 1696. 07-HÄÖ-50
Lantmäteristylens arkiv.

Laga skifte, år 1833. 07-DÄD-42 Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Generalstabskartan, år 1874. Åseda J243-21-1 Rikets allmänna kartverks arkiv.

Karta inför planering av järnväg, år 1913. 07-DÄD-83 Lantmäterimyndigheternas arkiv

Ekonomiska kartan för Dädesjö, år 1950. Dädesjö J133-5F4b52. Rikets allmänna kartverks arkiv.

Webbsidor

Länsstyrelsen Kronobergs län, Regionalt kulturmiljöprogram.
<http://www.lansstyrelsen.se/Kronoberg/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/kulturmiljoprogram/vaxjo/Pages/dadesjo.aspx>

GIS

Länsstyrelsens GIS-tjänster.

FMIS, Riksantikvarieämbetet. Tillgänglig: <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>
[Hämtad: 2016-08-30]